

A Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményei

Zenemű integritásához fűzött jog sérelme

Ügyszám: SZJSZT-18/10.

A Megkereső által feltett kérdés:

A „Mást mond a szíved, mást a szád” című dal integritása sérült-e az alperes kiadásában megjelent „Mindent a szerelemért” albumon szereplő formájában, a dal újrahangszerelésének és felvételének perbeli módja bármilyen módon sérti-e a felperes szerzői jogait!

Az eljáró tanács véleménye

A vonatkozó jogszabályi környezet

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (a továbbiakban: Szjt.)

- 13. §-a alapján a szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása, vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.
- 18. §-a alapján a szerző kizárólagos (vagyon) joga, hogy a művét többszörözze, és hogy erre másnak engedélyt adjon.
- 19. §-a értelmében a zeneszerzők és a szövegírók a már nyilvánosságra hozott nem színpadi (értsd: nem dramatikus) zeneműveknek és zeneszövegeknek hangfelvételen való újabb többszörözésére és példányonkénti terjesztésére vonatkozó jogukat csak közös jogkezelő szervezetük útján érvényesíthetik. Az átdolgozási jogra és e jog gyakorlására ez a rendelkezés nem alkalmazható.
- 29. §-a alapján a szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon.

A művek megváltoztatásának jogi megítélése

Átdolgozás:

A szerzői jog egyik alapelve, hogy minden egyes felhasználás külön ítélandó meg. Ha például egy mű megváltoztatott formában többszörözésre kerül, az Szjt. 18. §-a szerinti többszörözés mindenképpen megvalósul. Emellett külön kérdés, hogy az Szjt. 29. §-a szerinti átdolgozásra is sor kerül-e. Bár főszabályként mindkét felhasználás engedélyköteles, ennek a kétszeres megítélésnek több szempontból is lehet jelentősége:

- előfordulhat, hogy az egyik felhasználásra a törvény kivételt biztosít az engedélyezési jog alól, a másokra viszont nem.
- elképzelhető, hogy az egyik felhasználásra a jogosult és/vagy a jogalkotó szándéka szerint egyszerűsített jogszerzési megoldás (közös jogkezelés) működik, a másik viszont egyedi engedélyt igényel.

A nem dramatikus, már nyilvánosságra hozott zeneművek hangfelvételen való többszörözése és terjesztése (összefoglaló néven: kiadása) ez utóbbi körbe tartozik. A többszörözésre a szerzők megbízásai, az Szjt. 19. § és az Oktatási és Kulturális Miniszter bejegyzése alapján az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület ad engedélyt. Ebben az esetben nincs

szükség arra, hogy a felvételen szereplő művek szerzőit a felhasználó egyenként megkeresse, és velük egyenként megállapodjon a felhasználás feltételeiben.

Ha azonban a pusztán többszörözést kiegészítően átdolgozásra is sor kerül, az a szerzői jogosult külön engedélyét igényli. Erre maga az Szjt. 19. § (2) is külön, kifejezetten felhívja a figyelmet: *„Az átdolgozási jogra és e jog gyakorlására az (1) bekezdésben foglalt rendelkezés nem alkalmazható.”*

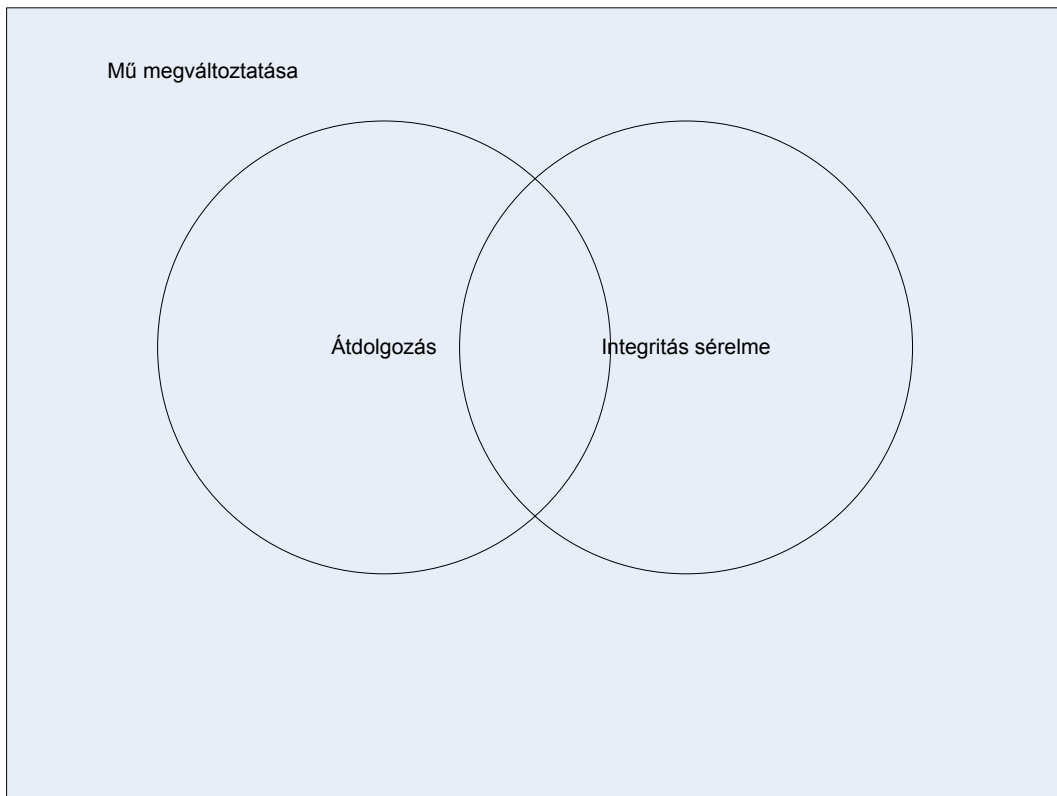
Átdolgozásról akkor beszélhetünk, ha a mű megváltoztatása olyan egyéni-eredeti alkotó módon történik, hogy az eredeti műre épülve új mű születik. Ez egyértelműen következik az Szjt. 29. §-ának megszövegezéséből: *„Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”* „Más mű” pedig csak akkor jöhet létre, ha annak létrehozatala egyéni-eredeti jellegű alkotó tevékenység eredménye. Ez az Szjt. 1.§ (3) bekezdéséből válik nyilvánvalóvá: *„A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg.”*

Mű integritásának sérelme:

Szintén a szerzői jog alapelveinek tekinthető, hogy a vagyoni jogok maradéktalan betartása nem mentesíti a felhasználót a szerző személyhez fűződő jogainak tiszteletben tartása alól. Az Szjt. 13. § a műbe való meglehetősen durva beavatkozásokra vonatkozóan tartalmaz szabályozást. A magyar szerzői jog legismertebb kommentárjának (A szerzői jogi törvény magyarázata, szerk.: Gyertyánfy Péter, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalomszolgáltató Kft., Budapest, 2006, 89.p.) meghatározását és a korábbi szakértői gyakorlatot (pl. SzJSzT-30/2003., SzJSzT-20/2005.) követve a mű „torzítása” alatt a mű lényeges vonást érintő megváltoztatását, „megcsonkítása” alatt a mű lényeges vonását érintő elhagyásokat értjük. A műbe való más beavatkozásokat abban az esetben tartja személyhez fűződő jogot sértőnek a törvény, ha azok a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmesek.

Összefoglalva:

Ha halmazokkal kívánjuk megjeleníteni a fentieket, az alábbi ábrát rajzolhatjuk:

A művek megváltoztatása – mint alaphalmaz – a mű bármilyen, legkisebb megváltoztatását jelentheti. Ezen változtatások jelentős része önmagában nem bír jogi relevanciával – csak azok a módosítások, amelyek az „átdolgozás” vagy az „integritás sérelme” halmaznak részét képezik.

A megváltoztatások egy része (a halmazok metszetében) úgy minősül átdolgozásnak (Szjt. 29. §), hogy egyúttal az integritás sérelmét (Szjt. 13. §) is megvalósítja. Más esetekben átdolgozásról van ugyan szó, de nem sérül a mű integritása – vagy éppen fordítva: a beavatkozás személyhez fűződő jogot sért, de az átdolgozás megállapításához szükséges alkotó tevékenységről nincs szó. És végül gyakran találkozunk olyan változtatásokkal, amelyek nem minősülnek átdolgozásnak, és az integritás sérelmét sem valósítják meg.

Hangszerelés és átdolgozás a populáris könnyűzenében

A zeneművek előadásai szükségszerűen eltérnek egymástól, ahogy az előadó személyisége, stílusa megjelenik a mű eljátszása, eléneklése során. A komolyzenénél is természetes, hogy előadásonként eltérő tempóban, „felfogásban” játsszák a műveket, de a populáris könnyűzene területén az előadásmód szabadsága hagyományosan még nagyobb fokban érvényesül.

Ezen a területen ezért elterjedt kifejezéssel szokás megkülönböztetni az „átdolgozásokat” a „hangszerelésektől”, amely utóbbiak szerzői jogi relevanciával nem bírnak. Ez a zenei köznyelvben elterjedt fogalom természetesen leegyszerűsítő, mert a hangszerelésben álló változtatás is elérheti azt a kreatív, egyéni-eredeti szintet, ahol az eredeti műre épülve új mű születik, és így jogi értelemben átdolgozásnak nevezhető.

Pontosabb kifejezés a zenészek „köteles hangszerelési tudása”, ami a zenei zsargonban szintén ismert kifejezés. Ez a kifejezés azt kívánja körülírni, hogy a zenésztől – mint

előadóművésztől – elvárható, hogy a zenemű olyan kisebb hangszerelési átalakítását, ami a mű egészéhez nem jelent zeneszerzői, alkotói hozzájárulást, elvégezze, és így az előadó személyére, az adott alkalomra és hangszerkiosztásra, az aktuális korstílusra kissé átalakítva adja elő azt.

A „Mást mond a szíved, mást a szád” c. zenemű 1986-os és 2003-as, hangfelvételen rögzített előadásának összevetése

Az Sz. L. és B. I. által írt „Mást mond a szíved, mást a szád” c. populáris könnyűzenei dalt B. P. ének előadásával 1986-ban és 2003-ban rögzítették hangfelvételen. A két verzió a következő pontokon tér el egymástól:

- a tempó kis mértékben;
- a nyolc ütemből álló instrumentális bevezető eltérő dallama;
- kisebb hangszerelési változtatások;
- a szöveg egy sorának értelmet nem érintő megváltoztatása;
- a versszakok harmóniamenetére készült instrumentális szóló rész lerövidítése a struktúra megváltoztatása nélkül (a versszak énekelt szövege váltja fel az instrumentális szót az egység második felében);
- a nyolc ütemből álló instrumentális lezárás elhagyása, helyette a refrén ismétlése (és elhalkulása).

Minden egyéb érdemi alkotóelem változatlan maradt, például:

- a teljes dallamvezetés;
- a harmóniamenet;
- a dalszöveg (a fenti kisebb kivétellel);
- a dal struktúrája (a fenti kisebb kivétellel);
- a stílus, hangulat, mondanivaló.

Az eljáró tanács álláspontja szerint a szóban forgó esetben nem történt meg a szerző személyéhez fűződő jogának megsértése, és átdolgozásról sem beszélhetünk. A zeneszerző és szövegíró többszörözési jogi engedélyének megszerzése az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület részére történő jogdíjfizetéssel megtörtént. Ezért álláspontunk szerint a szerzői jog megsértése nem állapítható meg.

Személyhez fűződő jog:

- A torzítás fogalmilag azokat a durva változtatásokat jelenti, amelyek a művet a hallgató, néző, általában az érzékelő számára alapvetően – azaz az átlagos fogyasztó számára is nyilvánvalóan – sértő módon megváltoztatják. Ilyen változás a műben nem történt.
- A csonkításról – mint a mű struktúráját drasztikusan érintő elhagyásról – egyetlen szempont miatt szükséges szólni: a dal lezárásának megváltoztatása miatt. Ez a módosítás azért nem minősül „csonkításnak”, mert a dal egészét érdemben nem változtatja meg, a populáris könnyűzenében rendszeresen használt megoldás, amit egy-egy dal különböző hangfelvételei, valamint koncerten játszott verziói között igen gyakran használnak. Egy ilyen evidens változtatás nem foglalható a csonkítás fogalma alá, az ennél jóval súlyosabb strukturális elhagyások esetén alkalmazható csak.
- Más olyan megváltoztatás vagy megcsorbítás, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes lenne, szintén nem valósult meg. A becsület sérelme fogalmilag fel sem merül, a hírnév sérelme pedig több okból nem valósul meg:

- mivel a könnyűzenében az eltérő előadásmód megszokott, sem a közönség, sem a professzionális zenei szereplők nem feltételezik, hogy a szerző maga végezte volna a változtatásokat – így azok esetleges színvonalbeli különbségét sem írnák a szerző rovására;
- ráadásul a két hangfelvétel az átlagos zenefogyasztó és a professzionális zenei szereplő számára egyaránt azonos minőséget, azonos élményt jelent.

Átdolgozási jog

Átdolgozásról azért nincs szó a perbeli esetben, mert a megváltoztatások nem érik el azt az egyéni-eredeti jelleget, amely miatt azok a mű egészéhez való alkotó hozzájárulásnak lennének tekinthetők.

- A tempó változása a dal koncepcióját nem érinti, az egyes előadások között a könnyű- és komolyzene területén egyaránt tapasztalunk ennél jelentősebb különbségeket is a mindennapokban.
- A dalszövegben történt egyetlen módosítás („...ahhoz, hogy számíthassak Rád...” helyett: „...ahhoz, hogy bízzak Benned már...”) a mondanivalót egyáltalán nem érinti, a prozodiában és dallamvezetésben sem hoz érzékelhető változást.
- A hangszerelési változtatások a mű egészéhez nem jelentenek alkotó hozzájárulást.
- A legnagyobb változtatás a 8 ütemű instrumentális bevezető rész dallamának megváltoztatása. Itt az új dallam miatt az eljáró tanácsnak alaposabban meg kellett vizsgálnia az átdolgozási jog esetleges sérelmét. A vizsgálatnál az eljáró tanács azt vette alapul, hogy a bevezető rész mennyiben érinti a dal egészének összbenyomását és mennyire szervesen kapcsolódik ahhoz. Álláspontunk szerint a bevezető rész mind az eredeti, mind az átdolgozott verzióban idegen a dal egészétől, nem kapcsolódik szervesen a mű többi részéhez, a dal egészére való befolyása emiatt is csekély. Ezért a bevezető rész ilyen mértékű átalakítása nem jelenti a mű egészének átdolgozását.

Többszörözési jog

Az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület tájékoztatása szerint a kiadvány tekintetében az Sztj. 19. §-a szerinti jogdíj megfizetése és az adatszolgáltatás megtörtént, ez alapján a felhasználási engedélyt a többszörözésre és terjesztésre a kiadó megkapta, a jogdíjak felosztásra és kifizetésre kerültek.

Összefoglalva

Mivel személyhez fűződő jogot sértő változtatásról nincs szó, és átdolgozás sem történt meg, a kiadás az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesületnek történő jogdíjfizetéssel jogszerűen történt meg. Szakmai etikai szemmel illendő lett volna tájékoztatni az eredeti szerzőt a dalszöveg és a dallam kisebb megváltoztatásáról, de ehhez nem volt szükség az eredeti szerzők engedélyére.

Dr. Musinger Ágnes
a tanács elnöke

Dr. Tóth Péter Benjamin
a tanács előadó tagja

Hollós Máté
a tanács szavazó tagja